

Foto no personīgā arhīva

Madara Meļņika Zvērinātu advokātu biroja "Sorainen"
juriste

Foto: Ilona Koljenclova

Ieva Andersone Zvērinātu advokātu biroja "Sorainen"
partnere, zvērināta advokāte

Vācija apvieno datu aizsardzību ar konkurences uzraudzību

2018. gada 7. februāris datu aizsardzības un konkurences tiesību interesentiem sagādāja pārsteigumu – Vācijas konkurences uzraugs Federālais Karteļu uzraudzības birojs (Bundeskartellamt, turpmāk – BKartA) pasludināja lēmumu, ar kuru Facebook turpmāk ir aizliegts apkopot savā sociālajā tīklā, Instagram, WhatsApp un trešo personu lapās, kurās darbojas Facebook datu analītikas rīki, iegūto informāciju, lai radītu vienu, visaptverošu personas profilu. Tas nozīmē, ka šobrīd tik aktuālajā cīņā par datu aizsardzību iesaistās arī šķietami ar šo uzdevumu nesaistītas iestādes.¹

1. Facebook pārkāpums

Šis noteikti nav gadījums, kad valsts iestāde mēģina apspiest kādu kompāniju, balstoties tikai uz pieņēmumiem vai novecojušu izpratni par digitālajām tehnoloģijām. BKartA lepmumam par to, ka tas seko līdzi jaunākajām ekonomikas tendencēm,² tai skaitā ekonomikas digitalizācijai, ir pamats, jo trīs gadu ilgās izmeklēšanas laikā³

konkurences uzraugs ir rūpīgi izpētījis Facebook biznesa modeli. Rezultātā secināts, ka, no vienas puses, sociālais tīkls piedāvā bezmaksas pakalpojumu – sociālā tīkla izmantošanas iespēju, bet, no otras puses, rada reklāmas telpu, kas ir ļoti pievilcīga, jo Facebook par saviem lietotājiem var piedāvāt daudz personalizētu datu. Tomēr sociālā tīkla veiktā datu apkopošana ir uzskatāma par prettiesisku tieši konkurences tiesību kontekstā.

Lēmums pamatots ar dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumu, tādēļ iestāde rūpīgi definēja konkrēto tirgu un norādīja uz Facebook dominējošo pozīciju tajā.

1.1. Facebook kā tirgus līderis

Pirmkārt, pēc BKartA domām, Facebook piemīt dominējošais stāvoklis Vācijas sociālo tīklu tirgū.⁴ Kā konkrētais pakalpojumu tirgus ir apskatīti valstī pieejamie sociālie tīkli. Ņemot vērā, ka Vācijā katru mēnesi Facebook izmanto aptuveni 32 miljoni privāto lietotāju, no kuriem aptuveni 23 miljoni sociālo tīklu apmeklē katru dienu, ar lietotāju daļu, kas pārsniedz 90 %, Facebook ir lielākais sociālais tīkls, kuram Google+ (vienīgais BKartA atzītais Facebook konkurents) nav pielīdzināms. Tirgus daļas noteikšanas laikā BKartA norādījis, ka profesionālie sociālie tīkli, kā LinkedIn, saziņas dienesti, piemēram, WhatsApp un Snapchat, kā arī cita veida sociālie tīkli, piemēram, Youtube, Twitter vai Instagram, Facebook konkurenci nerada.⁵ Vēl jo vairāk – divi no šiem sociālajiem tīkliem (Instagram un WhatsApp) atrodas tiešā Facebook pakļautībā, un no tiem tiek vākta informācija.

1 Untersagung B6-22/16. Facebook; Konditionenmissbrauch gemäß § 19 Abs. 1 GWB wegen unangemessener Datenverarbeitung. 07.02.2019. Pilnā apjomā nav publicēts Facebook tiesību apstrīdēt lēmumu dēļ. BKartA sniegtā informācija par lēmumu: Fallbericht 15. Februar 2019. Facebook; Konditionenmissbrauch gemäß § 19 Abs. 1 GWB wegen unangemessener Datenverarbeitung. Pieejams: https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Entscheidung/DE/Fallberichte/Missbrauchsaufsicht/2019/B6-22-16.pdf?__blob=publicationFile&v=3

2 Mundt A. Sixty years and still exciting – the Bundeskartellamt in the digital era Journal of Antitrust Enforcement, 2018, Oxford University Press, No. 6, pp. 1–4.

3 Meldung. Bundeskartellamt eröffnet Verfahren gegen Facebook wegen Verdachts auf Marktmachtmissbrauch durch Datenschutzverstöße. 02.03.2016. Pieejams: https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Meldung/DE/Pressemitteilungen/2016/02_03_2016_Facebook.html?nn=3591568

4 Fallbericht 15. Februar 2019. Facebook; Konditionenmissbrauch gemäß § 19 Abs. 1 GWB wegen unangemessener Datenverarbeitung, S. 4.

5 Turpat.

Ņemot vērā, ka konkrētais ģeogrāfiskais tirgus ir definēts kā Vācijas teritorija, pastāv risks, ka izvēlēts potenciāli pārāk šaurs skatījums, ko BKartA varētu nākties rūpīgāk pamatot iespējamā lēmuma pārsūdzības procesā. *Facebook* darbība un noteikumi nav tieši piesaistīti ģeogrāfiskajai vietai, kur atrodas sociālā tīkla lietotājs. Kā norādīts Eiropas Komisijas skaidrojumā par konkrētā tirga noteikšanu: “Īsumā, lai varētu precīzi noteikt tirgus iekļaušanās pakāpi valsts, Eiropas vai pasaules līmenī, Komisija identificēs iespējamās traucēkļus un šķēršļus, kas nošķir konkrētajā teritorijā izvietotos uzņēmumus no to uzņēmumu konkurences spiediena, kuri atrodas ārpus konkrētās teritorijas.”⁶ Ja ģeogrāfiskais tirgus būtu definēts plašāk – kā visa Eiropas Savienība vai pat pasaule, iespējams, BKartA nevarētu atzīt, ka *Facebook* ir dominējošā stāvoklī tieši “Vācijas sociālo tīklu tirgū”. No otras puses, argumentācija tieši šāda tirgus izvēlei ir bijusi tas, ka “izmeklēšanas laikā radies secinājums, ka sociālais tīkls galvenokārt tiek izmantots, lai sazinātos ar lietotājiem savas valsts ietvaros”, un katras valsts unikālie sociālo tīklu lietotāju paradumi.⁷

Otrkārt, atbilstoši konkurences tiesību principiem, lai pierādītu *Facebook* dominējošo stāvokli, BKartA analizēja ne tikai tirgus daļu, bet arī citus konkurenci ierobežojošus faktorus. Jāatzīst, ka lēmumu nebūtu iespējams pieņemt bez 2017. gada Vācijas Konkurences likuma grozījumiem,⁸ kas noteic, ka konkrētais tirgus var pastāvēt un konkurences tiesības ir piemērojamas arī gadījumos, kad patērētāji nemaksā konkrētas naudas summas. Uz grozījumu pamata BKartA varēja secināt, ka *Facebook* tirgus varu pastiprina tā iespēja piemērot tiešu “tīkla efektu”: sociālā tīkla pievilcība pieaug, pieaugot tā lietotāju skaitam, jo tas uzlabo sākotnējo lietotāju iespējas sazināties ar citiem lietotājiem. Tāpat tika konstatēts, ka pastāv augstas barjeras ienākšanai tirgū un *Facebook* lietotājiem ir grūti pārslēgties uz cita sociālā tīkla lietošanu (pakalpojuma “ieslēdzamais efekts”). Vērā ņemami arī netieši “tīkla efekti”, kas padara grūtu konkurentu ienākšanu tirgū: jaunam konkurentam vispirms būtu jāsasniedz pietiekami liels sociālā tīkla lietotāju skaits, lai varētu veiksmīgi konkurēt reklāmas tirgū un piesaistītu reklāmdevējus, kas ir galvenais šādu sociālo vietņu ienākumu avots.⁹ Visbeidzot, lēmumā kā arguments reālajai uzņēmuma nozīmei tirgū minēts pat personas “tīklā aktīvi pavadītais laiks”.¹⁰

Dominējošais stāvoklis nav aizliegts – bet ir aizliegta tā ļaunprātīga izmantošana. Šis pārkāpums slēpjas tajā, kā *Facebook* iegūst savus datus. Datu ieguve *Facebook* ietvaros nerada bažas – ar to lietotājiem vajadzētu

rēķināties. Problēmas rada dati, ko *Facebook* iegūst no sev piederošajām kompānijām *WhatsApp* un *Instagram*, kā arī trešo pušu tīmekļa vietnēm.

1.2. Izsekošanas paraugstunda

Atbilstoši *Facebook* lietošanas noteikumiem persona piekrīt visaptverošai datu apstrādei.

Tas nozīmē, ka *Facebook* apkopo datus ne tikai sociālā tīkla ietvaros, bet praktiski sekojot līdz katrai personas aktivitātei internetā. Izmantojot rīkus, piemēram, pogu *Like* un *Facebook Pixel*, kas ir iestrādāti trešo pušu vietnēs, uzņēmums var izsekot lietotāju aktivitātēm tīmeklī, paplašinot savas zināšanas par cilvēku raksturu un aktivitātēm tālu ārpus informācijas, ko lietotāji vēlētos brīvprātīgi publicēt sociālajā tīklā. Nav pat nepieciešams, lai persona dalītos ar kādu ierakstu *Facebook* vai izmantotu *Like* pogu – ja lapā ir instalēts *Facebook* spraudnis *Facebook Business Tools*, sociālais tīkls būs par personas aktivitāti informēts.¹¹ Turklāt lietotājs nevar zināt, kur tieši viņa dati tiek ievākti – tas var notikt arī lapās, kurās nav nevienas redzamas norādes uz *Facebook*.¹²

Apvienojot šos datus ar informāciju no *WhatsApp* un *Instagram* – *Facebook* piederošajām kompānijām, kurās lietotāji tiek izsekoti identiskā kārtībā – un pašā sociālajā tīklā publicēto saturu, sociālais tīkls var izveidot visaptverošu personas profilu. Ja patērētājs nepiekrīt šādi datu apkopošanai, tas *Facebook* izmantot nedrīkst.

1.3. Bezmaksas pakalpojuma augstā cena

BkartA ieskatā, Vācijas lietotāji praktiski ir nostādīti bezpalīdzīgā stāvoklī, *Facebook* “ar varu”¹³ iegūstot jebkādas to datus – un šī savukārt esot uzskatāma par pārāk negodprātīgu cenu attiecībā uz patērētājiem. Lietotāji var izvēlēties tikai starp “visu vai neko” – tiem ir iespēja akceptēt visus *Facebook* lietošanas nosacījumus, tai skaitā visaptverošo datu vākšanu, vai pāriet uz citu sociālo tīklu, kur viņu socializēšanās iespējas objektīvu faktoru – “savējo” trūkuma dēļ – būs krietni mazākas. Šādu attieksmi BKartA kvalificē kā ekspluatējošu dominējošā stāvokļa pārkāpumu¹³ un norāda, ka šādi noteikumi ir negodīgi. Respektīvi, *Facebook* ļaunprātīgi izmanto savu dominējošo stāvokli, padarot lietotāju pieeju sociālajam tīklam tieši atkarīgu no atļaujas *Facebook* iegūt, izmantot un apvienot ar lietotāju profilu jebkurus lietotāja datus.

Fakts, ka *Facebook* un citi sociālie tīkli lietotājiem ir bez maksas, tirgus sadalījumu vai konkurences tiesību

6 Komisijas paziņojums par jēdziena “konkrētais tirgus” definīciju Kopienas konkurences tiesībās (97/C 372/03), 30. punkts.

7 Fallbericht 15. Februar 2019. Facebook; Konditionenmissbrauch gemäß § 19 Abs. 1 GWB wegen unangemessener Datenverarbeitung, S. 5.

8 Neuntes Gesetz zur Änderung des Gesetzes gegen Wettbewerbsbeschränkungen. Gesetz vom 01.06.2017 – Bundesgesetzblatt Teil I 2017 Nr. 33 08.06.2017 S. 1416.

9 Fallbericht 15. Februar 2019. Facebook; Konditionenmissbrauch gemäß § 19 Abs. 1 GWB wegen unangemessener Datenverarbeitung, S. 4.

10 Turpat, S. 6.

11 Bundeskartellamt untersagt Facebook die Zusammenführung von Nutzerdaten aus verschiedenen Quellen Hintergrundinformationen zum Facebook-Verfahren des Bundeskartellamtes. Bundeskartellamt, 07.02.2019. Pieejams: https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/DE/Pressemitteilungen/2019/07_02_2019_Facebook_FAQs.pdf?__blob=publicationFile&v=8 [skatīts 20.02.2019.], S. 1.

12 Bundeskartellamt untersagt Facebook die Zusammenführung von Nutzerdaten aus verschiedenen Quellen Pressemitteilungen. Bundeskartellamt, 07.02.2019. Pieejams: https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/DE/Pressemitteilungen/2019/07_02_2019_Facebook.pdf?__blob=publicationFile&v=2 [skatīts 21.02.2019.], S. 3.

13 Turpat, S. 2.

vērtējumu nemaina. Lietotājiem nav jāmaksā par *Facebook* izmantošanu, tomēr visi lietotāju dati rada būtiskus ienākumus *Facebook* – jo precīzāks ir personas profils un jo precīzāk uz to savas reklāmas var vērst reklāmdevēji, jo bagātāks top *Facebook*.¹⁴ Galu galā dati ir “21. gadsimta jaunā valūta” – tādādu datu nodošana apmaiņā pret kādu pakalpojumu vien jau varētu tikt uzskatīta par samaksu par tīkla lietošanu. Problēma slēpjas šādas samaksas nebrīvprātībā.

Šis BKartA lēmums savā ziņā sekoja Vācijas tiesu praksei, jo jau 2013. gada 6. novembrī Federālā augstākā tiesa lēma, ka negodīgi pakalpojuma lietošanas noteikumi var tikt uzskatīti par dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu: spriedumā KZR 58/11 *VBL-Gegenwert*, kas attiecās uz valsts un federālo zemju valdību darbiniekiem saņemtiem speciāliem maksājumiem, tiesa noteica, ka pretlikumīgi dominējoša uzņēmuma piemēroti “vispārīgie noteikumi un nosacījumi” var veidot Vācijas konkurences tiesību pārkāpumu.¹⁴ Respektīvi, lai noteiktu, vai pakalpojuma noteikumi ir ekspluatējoši, piemēram, ja tie ir saistīti ar negodīgiem līguma noteikumiem, var tikt piemērotas civiltiesību normas.¹⁵ Līdzīgi šajā BKartA lēmumā uzskatīja, ka datu aizsardzības noteikumu pārkāpums vienlaikus var būt arī ekspluatējoša rakstura dominējoša stāvokļa ļaunprātīga izmantošana.

Protams, *Facebook* lietošanas maksas neesamība radījusi problēmas kaitējuma pierādīšanā – nav pierādāmi tiešie zaudējumi. Tomēr, konkurences uzrauga ieskatā, lietotājiem radītais kaitējums ir kontroles zaudēšana.¹⁶ Papildus tam ļaunprātīgas datu izmantošanas un tās rezultātā izveidoto personu profilu dēļ *Facebook* kļūst arvien vērtīgāks arī reklāmdevējiem, tādēļ pastāv arī konkurences kaitējuma potenciāls attiecībā uz reklāmu publicētājiem, kas saskaras ar dominējošu reklāmas telpas piegādātāju. Tieši šī sociālā tīkla un ārējo tīmekļa vietņu datu kombinācija bija viens no būtiskajiem faktoriem, kas vispār ļāva *Facebook* nonākt tirgus dominējošā spēlētāja pozīcijā.¹⁷ Līdz ar to viss ir sasaistīts vāveres ritenī – lietotāji nevar pamest *Facebook*, lai nezaudētu sociālos sakarus, bet neizmērojamos apjomos iegūstot un pārdodot šo lietotāju datus, *Facebook* kļūst arvien varenāks un nozīmīgāks, radot vēl lielāku lietotāju atkarību. Visbeidzot, tiek radīts kaitējums arī citiem potenciālajiem konkurentiem – datu trūkuma un ar to saistītās tīkla vērtības dēļ tiem vienkārši

nav piekļuves tirgum,¹⁸ bet šādas pieejas trūkums arī liedz iegūt minētos datus un mēģināt radīt kādu izaugsmi.

1.4. Tvērums ārpus sociālā tīkla

Būtiski, ka datu apkopošana skar ne tikai *Facebook* lietotājus. Trešo personu tīmekļa vietnēs ar sociālo tīklu “pogu” starpniecību tiek izsekota pat to personu aktivitāte, kurām nav sava *Facebook* konta, veidojot “ēnu profilus”. Tad šo nelietotāju informācija tiek apkopota ar informāciju, ko *Facebook* snieguši neapzinīgi tīkla lietotāji, piemēram, sniedzot *Facebook* pieeju savam kontaktpersonu sarakstam, un *voila* – ar *Facebook* nesaistītai personai jau ir radīts vesels informācijas profils. Personām, kurām nav sava *Facebook* profila, vispār nav kontroles pār šādu datu apkopošanu – turklāt viņas “maksā” ar saviem datiem par pakalpojumu, kuru, nelietojot *Facebook*, tās pat nemaz nesaņem.

Par šo jautājumu *Facebook* ticis iztaujāts jau pagājušajā gadā gan ASV,¹⁹ gan Eiropā,²⁰ un *Facebook* nelietotāju izsekošana jau iepriekš atzīta par prettiesisku²¹ – tomēr tā joprojām turpinās.

2. Lēmuma sekas *Facebook*

Pēc būtības BKartA ir aizliedzis *Facebook* piekļuvei sociālajam tīklam noteikt līdz šim pastāvošo barjeru: obligāto lietotāja piekrišanu visu minēto sociālo tīklu un trešo pušu mājaslapās atrodamo datu apstrādei, apkopošanai un personas profila izveidei.

Līdz ar lēmuma spēkā stāšanās četru mēnešu laikā *Facebook* būs jāizpilda uzliktais tiesiskais pienākums un jāpiedāvā BKartA jauns datu apstrādes un lietošanas noteikumu koncepts.²² *Facebook* nav aizliegts datus vākt savā kompetences sfērā – tas joprojām tiks darīts visos *Facebook* piederošajos sociālajos tīklos. Vienīgais aizliegums ir datu apkopošana – *Facebook* drīkstēs šos datus pievienot lietotāju kontam tikai tad, ja tas saņems tiešu un brīvprātīgu piekrišanu²³ atbilstoši Vispārējās datu aizsardzības regulas prasībām. Pretējā gadījumā datiem būs jāpaliek konkrēto sociālo tīklu ietvaros. Savukārt no trešo pušu tīmekļa vietnēm *Facebook* datus ievākt drīkstēs tikai uz lietotāju brīvas piekrišanas pamata. Brīvprātība šajā

14 Schneider G. Testing Art. 102 TFEU in the Digital Marketplace: Insights from the Bundeskartellamt's investigation against Facebook. *Journal of European Competition Law & Practice*, Oxford University Press, 2018, Vol. 9, No. 4, p. 224.

15 Hintergrundinformationen zum Facebook-Verfahren des Bundeskartellamtes. Bundeskartellamt, 19.12.2017. Pieejams: https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/DE/Diskussions_Hintergrundpapier/Hintergrundpapier_Facebook.pdf?__blob=publicationFile&v=5 [skatīts 18.02.2019.], S. 4.

16 Bundeskartellamt untersagt Facebook die Zusammenführung von Nutzerdaten aus verschiedenen Quellen Hintergrundinformationen zum Facebook-Verfahren des Bundeskartellamtes. Bundeskartellamt, 07.02.2019., S. 5.

17 Bundeskartellamt untersagt Facebook die Zusammenführung von Nutzerdaten aus verschiedenen Quellen Pressemitteilungen. Bundeskartellamt, 07.02.2019., S. 2.

18 Turpat, S. 3.

19 Hautala L. Shadow profiles: Facebook has information you didn't hand over. C-net, 11.04.2018. Pieejams: <https://www.cnet.com/news/shadow-profiles-facebook-has-information-you-didnt-hand-over/> [skatīts 21.02.2019.].

20 Meeting with Mark Zuckerberg at the European Parliament. European Parliament, 22.05.2018. Pieejams: https://multimedia.europarl.europa.eu/en/meeting-with-mark-zuckerberg-at-european-parliament_6501_pk [skatīts 20.02.2019.].

21 Lomas N. Facebook's tracking of non-users ruled illegal again. TechCrunch, 19.02.2018. Pieejams: <https://techcrunch.com/2018/02/19/facebooks-tracking-of-non-users-ruled-illegal-again/> [skatīts 20.02.2019.].

22 Bundeskartellamt untersagt Facebook die Zusammenführung von Nutzerdaten aus verschiedenen Quellen Hintergrundinformationen zum Facebook-Verfahren des Bundeskartellamtes. Bundeskartellamt, 07.02.2019., S. 3.

23 Fallbericht 15. Februar 2019. Facebook; Konditionenmissbrauch gemäß § 19 Abs. 1 GWB wegen unangemessener Datenverarbeitung, S. 11, S. 12. u.a.

kontekstā nozīmē to, ka piekļuve *Facebook* nedrīkstēs būt atkarīga no šādas piekrišanas izteikšanas.²⁴

Šādi tiek paredzēta radoša interpretācija par konkurences tiesībām raksturīgu tiesisko pienākumu – tirgus dalībnieka aktīvu atsavināšanu, kā to savā preses paziņojumā arī raksturojis BKartA prezidents Andreass Munts.²⁵ Ja uzskatām, ka iespēja izmantot personas datus ir *Facebook* aktīvs, tad ar šo lēmumu šis aktīvs patiešām tiek būtiski ierobežots.

Facebook ļaunprātīgi izmanto savu dominējošo stāvokli, padarot lietotāju pieeju sociālajam tīklam tieši atkarīgu no atļaujas *Facebook* iegūt, izmantot un apvienot ar lietotāju profilu jebkurus lietotāja datus.

12 mēnešu laikā šādas BKartA apstiprinātas izmaiņas būs jāintegrē *Facebook* darbībā.²⁶

Protams, pastāv iespēja, ka līdz ar lēmuma spēkā stāšanos *Facebook* vienkārši papildinās savus lietošanas noteikumus, pieprasot lietotāju tiešu piekrišanu šādai datu vākšanai. Līdz ar to datu apkopošanai būtu radies leģitīms mērķis un BKartA bažas par lietotāju gribas neesamību varētu šķist novērstas. Tomēr lēmumā BKartA īpaši uzsvēris, ka lietotājiem šādai datu vākšanai un apkopošanai ir jāpiekrīt brīvprātīgi. Lietošanas noteikumi varētu arī netikt uzskatīti par pietiekami brīvu piekrišanu un pēc būtības atkārtotu jau šobrīd pastāvošo praksi. Iespējams, *Facebook* būs jāievieš īpaša sadaļa, kurā lietotāji varētu sniegt savu piekrišanu šādai datu apkopošanai, atsaukt to, kā arī noteikt apkopošanas limitus – piemēram, ļaujot informāciju vākt no citās mājaslapās pieejamā *Facebook Analytica*, bet ne *WhatsApp*. Automātiskais piekrišanas ķeksītis šoreiz nederēs. Turklāt šāda lietotāju piekrišana nekādā veidā neietekmē “ēnu profilu” veidošanu – tas noteikti vairs netiks pieļauts.

Interesants varētu šķist fakts, ka pagaidām BKartA *Facebook* neuzlika nekādu sodu – salīdzinājumā, piemēram, ar Eiropas Komisijas lēmumiem *Google/Alphabet* lietā (4,34 miljardu eiro liels sods)²⁷ un *Google Search Shopping* lietā (2,42 miljardu eiro liels sods).²⁸ Karteļu

24 Bundeskartellamt untersagt Facebook die Zusammenführung von Nutzerdaten aus verschiedenen Quellen Pressemitteilungen. Bundeskartellamt, 07.02.2019., S. 2.

25 Turpat, S. 4.

26 Fallbericht 15. Februar 2019. Facebook; Konditionenmissbrauch gemäß § 19 Abs. 1 GWB wegen unangemessener Datenverarbeitung, S. 14.

27 Antitrust: Commission fines Google €4.34 billion for illegal practices regarding Android mobile devices to strengthen dominance of Google's search engine. Press Release. European Commission. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-4581_en.htm [skatīts 20.02.2019.].

28 Kelion L. Google hit with record EU fine over Shopping service. BBC, 27.05.2017. Pieejams: <https://www.bbc.com/news/technology-40406542> [skatīts 19.02.2019.].

uzraudzības biroja ieskatā, tik sarežģītās situācijās, kas aptver vairākus juridiskos un ekonomiskos jautājumus, soda naudas nav piemērots risinājums.²⁹ Šī procesa mērķis patiešām ir mainīt kompāniju praksi. Tomēr, ja uzņēmums izvairīsies no uzliktajiem uzdevumiem, tam var draudēt vienreizējs naudas sods līdz 10 % no kompānijas gada apgrozījuma vai periodiski sodi katrs līdz 10 miljoniem eiro.³⁰ Papildus tam pastāv iespēja, ka spēlē varētu iesaistīties tieši par datu aizsardzību atbildīgās iestādes, kuras Vācijā ir veselas sešpadsmit.³¹

3. Pretargumenti un solījumi

Pagaidām lēmums vēl nav stājies spēkā – *Facebook* ir tiesības iesniegt sūdzību tiesā, ko kompānija jau ir izdarījusi.³² Sociālā tīkla ieskatā, BKartA lēmuma pieņemšanā ir ignorējis trīs nozīmīgus faktoros,³³ proti:

- popularitāte nav sinonīms tirgus dominēšanai – vairāk nekā 40 % Vācijas sociālo mediju lietotāju neizmantojot *Facebook*, jo salīdzinājumā bija jāņem vērā arī *Youtube* un *Twitter* popularitāte;

- *Facebook* atbilst Vispārējās datu aizsardzības regulas prasībām, sniedzot lietotājiem pietiekami daudz informācijas par tiem piedāvātajām reklāmām un iespējām kontrolēt savus iestatījumus;

- starpdienestu informācijas izmantošana padara *Facebook* platformas labākas un piemērotākas katra lietotāja unikālajām interesēm, kā arī stiprina drošību.

BKartA ieskatā,³⁴ tās kompetence nav pārkāpta – kā datu aizsardzības uzraudzības iestāde var pārbaudīt, vai lietotāju dotā piekrišana ir vai nav brīvprātīga, ja uzņēmums tirgū dominē? Konkurences uzrauga iejaukšanās esot bijusi nepieciešama tieši lietotājiem atņemtās kontroles dēļ.³⁵ Arī uz jautājumu, vai savā lēmumā kā tādā BKartA drīkstēja atsaukties uz Vispārējo datu aizsardzības regulu un meklēt datu apkopošanas pamatojumus, BKartA piedāvā savu atbildi – regula neaizliedzot datu aizsardzības normas piemērot citām iestādēm, ne tikai datu aizsardzības institūcijām,³⁶

29 Hintergrundinformationen zum Facebook-Verfahren des Bundeskartellamtes. Bundeskartellamt, 19.12.2017., S. 1.

30 Bundeskartellamt untersagt Facebook die Zusammenführung von Nutzerdaten aus verschiedenen Quellen Hintergrundinformationen zum Facebook-Verfahren des Bundeskartellamtes. Bundeskartellamt, 07.02.2019., S. 3.

31 European Data Protection Board: Members. Pieejams: https://edpb.europa.eu/about-edpb/board/members_en [skatīts 21.02.2019.]; Aufsichtsbehörden und Landesdatenschutzbeauftragte. Pieejams: https://www.datenschutz-wiki.de/Aufsichtsbeh%C3%B6rden_und_Landesdatenschutzbeauftragte [skatīts 21.02.2019.].

32 Fallbericht 15. Februar 2019. Facebook; Konditionenmissbrauch gemäß § 19 Abs. 1 GWB wegen unangemessener Datenverarbeitung, S. 12.

33 Why We Disagree With the Bundeskartellamt. Facebook 07.02.2019. Pieejams: <https://newsroom.fb.com/news/2019/02/bundeskartellamt-order/> [skatīts 20.02.2019.].

34 Hintergrundinformationen zum Facebook-Verfahren des Bundeskartellamtes. Bundeskartellamt, 19.12.2017., S. 7.

35 Fallbericht 15. Februar 2019. Facebook; Konditionenmissbrauch gemäß § 19 Abs. 1 GWB wegen unangemessener Datenverarbeitung.

36 Turpat, S. 9.

turklāt lēmuma pieņemšanas laikā konkurences uzraugs esot konsultējies ar vairākām datu aizsardzības iestādēm, no kurām neviena nav uzskatījusi šī jautājuma regulēšanu par savu ekskluzīvo kompetenci. Gluži pretēji – pat Īrijas datu aizsardzības uzraugs, kas ir visciešāk saistīts ar *Facebook*, esot atzinis, ka konkurences uzraugi drīkst pieņemt lēmumus par datu aizsardzības tiesību pārkāpumiem, ja lietā iesaistītas kompānijas ar dominējošo stāvokli tirgū.³⁷ Tiesa, šie argumenti joprojām neatbild uz jautājumu, vai BKartA bija tiesīgs tik detalizēti izvērtēt Vispārīgās datu aizsardzības regulas prasības, tiesisko datu apstrādes pamatu eksistenci un lietotāju piekrišanas brīvprātību.

Tāpat BKartA noraidījis *Facebook* argumentu par lietotājiem sniegtajām iespējām pielāgot tiem redzamās reklāmas, uzsverot, ka šādas tiesības nekādā veidā nemaina milzīgo savākto datu krājumu.³⁸ Turklāt atvērts paliek arī jautājums par sociālā tīkla nelietotāju izsekošanu – pat ja *Facebook* atsaucas uz terorisma novēršanu, beigās arī no šiem datiem *Facebook* gūst ienākumus.

Arī argumentus par *Facebook* cīņu grūtās konkurences apstākļos BKartA neuzskata par vērā ņemamiem – jau lēmumā norādīts, ka laika posmā, kad citi sociālie tīkli ir bankrotējuši un pārtraukuši savu darbību, *Facebook* lietotāju skaits kāpj.³⁹

Līdz ar *Facebook* sūdzības iesniegšanu, iespējams, sāksies gadiem ilgs strīds.

Izteikto argumentu kontekstā interesants ir *Facebook* solījums drīzumā atklāt “vēstures dzēšanas” funkciju, kas ļautu lietotājiem iepazīties ar informāciju, kas tiek vākta no mājaslapām un pakalpojumiem, kas izmanto *Facebook Business Tools*, un dzēst to no lietotāja konta.⁴⁰ Tomēr atkal – šī iespēja būs pieejama tikai *post-factum*, turklāt tikai *Facebook* lietotājiem, kārtējo reizi ignorējot vienkāršos interneta apmeklētājus bez *Facebook* konta. Respektīvi – par spīti kompetenču sadalījuma kritikai, šķiet, ka BKartA pozīcija šoreiz ir patiešām spēcīga.

4. Ne pirmais, ne pēdējais pretinieks

Lai gan dažviet šis lēmums jau nosaukts par vēsturisku,⁴¹ argumentējot, ka pirmo reizi konkurences tiesību aizstāvji

ir iesaistījušies datu aizsardzībā,⁴² tas ne tuvu nav vienkāršs bruņinieks tuksnesī. Pret pārāk plašu datu apstrādi jau vairākus gadus cīnās gan datu aizsardzības uzraudzības institūcijas, gan konkurences tiesību aizstāvji.

Tā, piemēram, 2016. gadā visu Eiropas Savienības dalībvalstu datu aizsardzības organizācijas pieprasīja⁴³ *WhatsApp* pārtraukt dalīties ar lietotāju informāciju ar *Facebook*, izsakot bažas par lietotāju piekrišanas trūkumu. 2017. gadā Eiropas Komisija piemēroja sociālajam tīklam 110 miljonu eiro lielu naudas sodu⁴⁴ par *Facebook* un *WhatsApp* lietotāju identitāšu un kontu apvienošanu pretēji pirms tam dotajiem solījumiem – 2014. gadā sociālais tīkls bija norādījis, ka šādai informācijas apvienošanai ir būtiski šķēršļi un tādēļ *Facebook* diez vai varētu iegūt datus no *WhatsApp* lietotājiem, lai izvērstu vēl precīzākas *Facebook* reklāmas kampaņas.

2018. gada februārī Beļģijas tiesas norādīja, ka *Facebook* bija ievācis informāciju par Beļģijas interneta lietotājiem bez viņu tiešas piekrišanas un izpratnes.⁴⁵ Līdz ar to tiesa pieprasīja sociālajam tīklam nekavējoties pārtraukt “nesamērīgo” datu ievākšanu ar sīkdatņu un sociālo tīklu spraudņu starpniecību mājaslapās, kas atrodas ārpus sociālā tīkla robežām, un dzēst visus līdz šim ievāktos datus. Tiesas ieskatā, ir nepieļaujami, ka personas tiek izsekotas pat tad, kad tās tieši nelieto *Facebook*, bet vienkārši atrodas internetā.

Visbeidzot, 2018. gada novembrī Itālijas patērētāju tiesību un konkurences uzraugs AGCM piemēroja *Facebook* 10 miljonu eiro lielu sodu par datu pārdošanu, neinformējot pašus datu subjektus.⁴⁶ Šis uzraudzības iestādes ieskatā, *Facebook* maldinoši iesaista personas reģistrācijas procesā, tās laicīgi un pienācīgi neinformējot, kā to dati tiks iegūti un izmantoti komerciāliem mērķiem.⁴⁷ Līdz ar to tika pārkāptas Itālijas patērētāju tiesības.

Jānorāda, ka daudzi no Beļģijā un Itālijā izteiktajiem argumentiem – piemēram, par agresīvu praksi, pārvaldot lietotāju datus, kā arī par *Facebook* aktivitāti, ievācot datus no trešo personu tīmekļa vietnēm bez jebkādas lietotāja informēšanas – ir gandrīz tie paši, kurus uzsvēris BKartA.

42 Van Dorpe S. Germany hits Facebook at heart of its business model. Politico, 07.02.2019. Pieejams: <https://www.politico.eu/article/germany-hits-facebook-at-heart-of-its-business-model/> [skatīts 20.02.2019.].

43 Open Letter Article 29 Data Protection Working Party – WhatsApp. 27.10.2019. Pieejams: https://www.cnil.fr/sites/default/files/atoms/files/20161027_letter_of_the_chair_of_the_art_29_wp_whatsapp.pdf [skatīts 20.02.2019.].

44 Mergers: Commission fines Facebook €110 million for providing misleading information about WhatsApp takeover. Press Release. European Commission. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1369_en.htm [skatīts 20.02.2019.].

45 Singer N., Maheshwari S. European Regulators Ask if Facebook Is Taking Too Much Data. The New York Times, 24.04.2018. Pieejams: <https://www.nytimes.com/2018/04/24/technology/facebook-data-europe-investigations.html?action=click&module=RelatedLinks&pgtype=Article> [skatīts 20.02.2019.].

46 Facebook fined 10 million Euros by the ICA for unfair commercial practices for using its subscribers' data for commercial purposes. Press Release, AGCM. 7.12.2018. Pieejams: <http://en.agcm.it/en/media/press-releases/2018/12/Facebook-fined-10-million-Euros-by-the-ICA-for-unfair-commercial-practices-for-using-its-subscribers%E2%80%99-data-for-commercial-purposes> [skatīts 20.02.2019.].

47 Turpat.

37 Fallbericht 15. Februar 2019. Facebook; Konditionenmissbrauch gemäß § 19 Abs. 1 GWB wegen unangemessener Datenverarbeitung.

38 Kleinz T. Bundeskartellamt: Facebook soll angehäufte Daten entbündeln. Heise Online, 07.02.2019. Pieejams: <https://www.heise.de/newsticker/meldung/Kartellamt-untersagt-Facebook-Datensammlung-auf-fremden-Websites-4300461.html> [skatīts 20.02.2019.].

39 Fallbericht 15. Februar 2019. Facebook; Konditionenmissbrauch gemäß § 19 Abs. 1 GWB wegen unangemessener Datenverarbeitung, S. 6

40 Why We Disagree With the Bundeskartellamt. Facebook 07.02.2019. Pieejams: <https://newsroom.fb.com/news/2019/02/bundeskartellamt-order/> [skatīts 20.02.2019.].

41 McLeod R. Novel But a Long Time Coming: The Bundeskartellamt Takes on Facebook. Journal of European Competition Law & Practice, 2016, Oxford University Press. Vol. 7, No. 6.

5. Ko lēmums nozīmē plašākā mērogā

Lai gan lēmums, protams, ir ierobežots valstiskās robežās, skarot 32 miljonus⁴⁸ no aptuveni 2,32 miljardiem⁴⁹ Facebook aktīvo lietotāju, tam varētu būt krietni plašākas sekas. Šāds rīkojums vācu lietotāju datus apstrādāt citā veidā varētu nozīmēt, ka Facebook katrā valstī ir jāpiecēla cita sociālā tīkla versija.⁵⁰ Ņemot vērā, cik nereāla izklausās šī ideja, ticamāks variants ir jaunu noteikumu izveide visai Eiropai – līdzīgi kā tas jau 2011. gadā tika darīts attiecībā uz seju atpazīšanu sociālajā tīklā publicētajās fotogrāfijās.⁵¹

Protams, Facebook pārsūdzēs lēmumu tiesā, tomēr nav teikts, ka tā būs sociālajam tīklam labvēlīga – savu ietekmi BKartA pierādīja jau 2013. gadā, kad tā uzvarēja citā līdzīgā Dāvida un Goliāta cīņā. Toreiz problēma bija Amazon prettiesiskais liegums pārdevējiem pazemināt cenas jebkurā citā pārdošanas vietā kā priekšnoteikums portāla izmantošanai.⁵² Lai slēgtu pret to atvērto BKartA lietu, Amazon piekrita šādu priekšnosacījumu izslēgt no saviem noteikumiem.⁵³ Tātad pārmaiņas Facebook darbībā varētu būt patiešām sagaidāmas.

Plašas diskusijas radušās arī uzņēmumu vidū. Šobrīd teju katrā mājaslapā ir uzmanību piesaistošā Facebook zīmīte. Tomēr skandālu un atklājumu kontekstā dažas organizācijas piemēram, *Transparency International Deutschland*,⁵⁴ jau plāno no tās atteikties, lai neaizskartu arī savu reputāciju – galu galā, neviens nevēlas savu vārdu sasaistīt ar nekontrolētu datu ievilkšanu un apstrādi. Cits variants būtu savas datu vākšanu ierobežojošas Facebook pogas izstrāde (to ir paveicis, piemēram, Vācijas datortehnikas žurnāls *c't*),⁵⁵ lapas un uzņēmuma pakalpojumu lietotājiem norādot uz uzņēmuma īpašo interesi personas datu aizsargāšanā.

Papildus tam rodas jautājums par citu iestāžu reakciju. BKartA prezidenta ieskatā, arī citas ES dalībvalstu konkurences uzraudzības iestādes varētu sekot šim paraugam un piemērot līdzīgus sodus.⁵⁶ Ņemot vērā jau iepriekšminēto Eiropas Savienības dalībvalstu tiesu praksi, kā arī citus aspektus, piemēram, 2016. gadā BKartA un Francijas konkurences uzrauga kopīgi publicēto pētījumu par saistību starp datu aizsardzību un konkurences tiesībām un *Autorité de la concurrence* direktora publicēto nostāju,⁵⁷ tas patiešām varētu būt sagaidāms. Tāpat arī Eiropas komisāre konkurences jautājumos Margrēta Vestagere jau iepriekš ir norādījusi, ka Komisija cieši seko tam, ko Vācijas aģentūra dara Facebook lietā.⁵⁸ “Pastāv atšķirības starp Vācijas tiesību aktiem un Eiropas tiesību aktiem, un nevar vienkārši kopēt to, kas tiek darīts Vācijā”⁵⁹ – tomēr, iespējams, tiks atrasti citi ceļi, kā nonākt pie līdzīga rezultāta. Līdzīgu viedokli izteicis arī Eiropas datu aizsardzības uzraudzītājs Džovanni Butarelli⁶⁰ – šis lēmums varētu kalpot kā laba iedvesma arī tālākām aktivitātēm no viņa puses, it sevišķi, jo Eiropas Komisija reakcijā uz BKartA lēmumu tomēr uzsvēra, ka vismaz plašākā mērogā būtu nepieciešams vairāk balstīties uz Vispārējo datu aizsardzības regulu.⁶¹

Cits jautājums rodas par plānoto Facebook, *WhatsApp* un *Instagram* pilnīgu integrāciju. Atbilstoši 2019. gada janvārī publicētajiem plāniem⁶² katra lietotne turpinās pastāvēt pati par sevi, tomēr starp to kopumā 2,6 miljardiem lietotāju iespējama aktīva pārlietotņu komunikācija.⁶³ Tātad jau šī gada beigās vai 2020. gada sākumā⁶⁴ datu apmaiņa notiks pavisam intensīvi, un visas lietotnes apvienojoši personu profili tiks veidoti pavisam oficiāli – paliekot atvērtam jautājumam par personu piekrišanu šādi datu pārsūtīšanai un apvienošanai. Iespējams, ka BKartA lēmums krietni aizkavēs plānoto integrāciju – vai vismaz pievērsīs citu iestāžu uzmanību notiekošā likumībai.

48 Hintergrundinformationen zum Facebook-Verfahren des Bundeskartellamtes. Bundeskartellamt, 19.12.2017., S. 4.

49 Stats. Facebook. Pieejams: <https://newsroom.fb.com/company-info/> [skatīts 20.02.2019.].

50 Horn D. Kartellamt setzt Facebook neue Grenzen. Tagesschau, 07.02.2019. Pieejams: <https://www.tagesschau.de/inland/facebook-kartellamt-109.html> [skatīts 20.02.2019.].

51 Lunden I. Facebook Turns Off Facial Recognition In The EU, Gets The All-Clear On Several Points From Ireland's Data Protection Commissioner On Its Review. TechCrunch, 21.09.2012. Pieejams: <https://techcrunch.com/2012/09/21/facebook-turns-off-facial-recognition-in-the-eu-gets-the-all-clear-from-irelands-data-protection-commissioner-on-its-review/> [skatīts 20.02.2019.].

52 Bundeskartellamt surveys Amazon Marketplace sellers. Press Release. Bundeskartellamt, 20.02.2013. Pieejams: https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Meldung/EN/Pressemitteilungen/2013/20_02_2013_Amazon.html?nn=3591568 [skatīts 20.02.2019.].

53 Amazon abandons price parity clauses for good. Press Release. Bundeskartellamt, 26.11.2013. Pieejams: https://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Meldung/EN/Pressemitteilungen/2013/26_11_2013_Amazon-Verfahrenseinstellung.html?nn=3591568 [skatīts 20.02.2019.].

54 Šāda pozīcija izteikta 2019. gada 12. februāra organizācijas *Transparency International Deutschland* e.V. tīkšanās laikā, kurā piedalījās raksta autore.

55 Briegleb V. Datenschutz und Social Media: Der c't Shariff ist im Einsatz. Heise Online, 02.12.2014. Pieejams: <https://www.heise.de/newsticker/meldung/Datenschutz-und-Social-Media-Der-c-t-Shariff-ist-im-Einsatz-2470103.html> [skatīts 20.02.2019.].

56 Klein T. Bundeskartellamt: Facebook soll angehäufte Daten entbündeln. Heise Online, 07.02.2019. Pieejams: <https://www.heise.de/newsticker/meldung/Kartellamt-untersagt-Facebook-Datensammlung-auf-fremden-Websites-4300461.html> [skatīts 20.02.2019.].

57 Lasserre B. Competition Authorities and Digital Markets: The Need for an All-Around Resolute Action. *Journal of European Competition Law & Practice*, 2016, Oxford University Press, Vol. 7, No. 7, p. 429.

58 Rankin J. Margrethe Vestager, EU tech regulator: 'I fear social media will deactivate democracy'. *The Irish Times*, 08.06.2018. Pieejams: <https://www.irishtimes.com/business/technology/margrethe-vestager-eu-tech-regulator-i-fear-social-media-will-deactivate-democracy-1.3524024> [skatīts 20.02.2019.].

59 Turpat.

60 Singer N. Germany Restricts Facebook's Data Gathering. *The New York Times*, 07.02.2019. Pieejams: <https://www.nytimes.com/2019/02/07/technology/germany-facebook-data.html> [skatīts 20.02.2019.].

61 Van Dorpe S. Germany hits Facebook at heart of its business model. *Politico*, 07.02.2019.

62 Isaac M. Zuckerberg Plans to Integrate WhatsApp, Instagram and Facebook Messenger. *The New York Times*, 25.01.2019. Pieejams: <https://www.nytimes.com/2019/01/25/technology/facebook-instagram-whatsapp-messenger.html>

63 Ghoshal A. Open standards can disrupt Facebook's messaging monopoly. *The Next Web*, 28.01.2019. Pieejams: <https://thenextweb.com/facebook/2019/01/28/open-standards-can-help-disrupt-facebook-messaging-monopoly/> [skatīts 20.02.2019.].

64 Isaac M. Zuckerberg Plans to Integrate WhatsApp, Instagram and Facebook Messenger. *The New York Times*, 25.01.2019.

6. Ko darīsim mēs?

Facebook Latvijā vidēji vienā dienā lieto 759 000 lietotāju, vidējai dienas auditorijai sasniedzot 47,7 % no visiem sociālo tīklu lietotājiem.⁶⁵ Citi pielīdzināmie sociālie tīkli ir ar krietni mazāku lietotāju skaitu – draugiem.lv sasniedzot 14,8 % lietotāju, bet vk.com (Vkontakte.ru) – 5,0 %. Pēc būtības šāds monopola stāvoklis – un pavisam noteikti arī datu nepamatota un pārāk plaša vākšana – pastāv arī pie mums.

65 Interneta vietņu TOP 15. Kantar TNS, 04.06.2018. Pieejams: <http://www.kantartns.lv/11499-2/> [skatīts 18.02.2019.].

Tāpat aktuāli ir arī jautājumi par sociālo tīklu apvienošanu – dažiem konkurences uzraugiem neseno piešķirtas tiesības lemt arī par šādu apvienošanu tiesiskumu un ietekmi uz patērētājiem, pat ja apvienošanās nesasniedz noteikto apgrozījuma sliekšni.⁶⁶ Tas tieši skartu minētos Facebook, WhatsApp un Instagram plānus.

Jautājums – kā rīkosies Latvijas iestādes, un kādas būs to pilnvaras? ■

66 Harsdorf N. Digital Economy: New Test in Austrian Merger Control. Journal of European Competition Law & Practice, Oxford University Press, 2017, Vol. 8, No. 7, p. 421, Mundt.

TIESĪBU POLITIKA

Vairāku augstskolu atklātā vēstule: par juriskonsulta profesionālo kvalifikāciju

Raksta sākums 5. lpp.

“Noteikumi par obligāti piemērojamo profesiju standartu un profesionālās kvalifikācijas prasību sarakstu un tajā iekļauto profesiju standartu un profesionālās kvalifikācijas prasību publiskošanas kārtību”.

Latvijas Republikas Satversmes 112. pantā ir noteiktas cilvēka tiesības iegūt izglītību un 106. pantā iespējas brīvi izvēlēties nodarbošanos atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Savukārt 116. pants nosaka, ka Satversmes 106. pantā noteikto var ierobežot tikai ar likumu, bet ne ar Ministru kabineta noteikumiem, vēstulēm vai informatīvajiem ziņojumiem. Saskaņā ar Augstskolu likuma 59. pantu ir noteikti pēc studiju programmu apguves iegūstamie grādi, profesionālā kvalifikācija un izsniedzamie diplomi. Atbilstoši valsts akreditētai studiju programmai augstskolā var iegūt arī profesionālo augstāko izglītību, tai skaitā profesionālo bakalaura grādu un pietkā līmeņa profesionālo kvalifikāciju. Pēc akreditētas studiju programmas apguves augstskolai ir tiesības izsniegt valstiski atzītus diplomus, tai skaitā profesionālā bakalaura un profesionālās kvalifikācijas diplomus. Kā redzams, normatīvais regulējums atļauj augstskolām piešķirt gan juriskonsulta profesionālo kvalifikāciju, gan izsniegt par to diplomus.

Apkopojot iepriekš norādīto, secināms, ka likumdevējs nav deleģējis Ministru kabinetam tiesības ne likvidēt juriskonsulta profesiju, ne arī svītrot no esošajiem normatīvajiem aktiem juriskonsulta profesijas standartu. Taču tas netraucē Izglītības un zinātnes ministrijai turpināt aktivitātes juriskonsulta profesijas likvidēšanā, atsaucoties uz Informatīvo ziņojumu un uzskatot, ka tajā ietverts uzdevums pārtraukt juriskonsultu sagatavošanu.

3. Juriskonsulta profesionālās kvalifikācijas nepieciešamības pamatojums

Juriskonsulta profesionālā kvalifikācija ir nepieciešama darba tirgū. To pārlicinoši parāda Latvijas Darba devēju konfederācijas (LDDK) biedru aptauja,⁵ kurā 94 % no visiem darba devējiem norāda, ka vissvarīgākā kompetence rekrutācijā ir spēja pielietot izglītībā iegūtās zināšanas. Absolventu aptaujas 2016.–2017. gadā liecina, ka gandrīz puse aptaujāto juriskonsulta profesionālo kvalifikāciju ieguvušo absolventu (49 %) strādā par dažāda līmeņa speciālistiem – juristiem, juriskonsultiem, tiesneša palīgiem, personāla speciālistiem.

Saskaņā ar Nodarbinātības valsts aģentūras sniegto informāciju juriskonsultus darbam meklē vairāki darba devēji, tai skaitā arī valsts institūcijas, piemēram, Uzturliedzēju garantiju fonda administrācija, Tiesu administrācija, Rēzeknes slimnīca⁶ u.c. Juriskonsulti nepieciešami arī vienkāršāku juridisko darbu veikšanai (piemēram, līgumu vai iekšējo normatīvo aktu sagatavošanai) komersantiem un nevalstiskām organizācijām, jo ne vienmēr būs nepieciešams, kā arī ne vienmēr līdzekļi atļaus slēgt pakalpojumu līgumus ar augsti kvalificētiem juristiem – advokātiem.

Absolventam, kurš pēc bakalaura studijām iegūst tikai akadēmisko grādu, ir mazāk iespēju darba tirgū, salīdzinot ar absolventu, kurš iegūst arī profesionālo kvalifikāciju. Ne visi absolventi pēc akadēmiskā grāda ieguves vēlēšies turpināt studijas maģistra programmā, lai saņemtu jurista profesionālo kvalifikāciju un varētu pretendēt uz darbu reglamentētā profesijā. Iespējams, viņi turpinās studijas akadēmiskajās programmās līdz pat doktora studiju programmai.

Pamatojoties uz augstāk norādīto, augstskolas lūdz pārskatīt jautājumu par juriskonsulta profesionālās kvalifikācijas likvidēšanas nepieciešamību, tai skaitā:

1) iekļaut juriskonsulta profesijas standartu 2018. gada 9. oktobra Ministru kabineta noteikumos Nr. 626 “Noteikumi par obligāti piemērojamo profesiju standartu un profesionālās kvalifikācijas prasību sarakstu un tajā iekļauto profesiju standartu un profesionālās kvalifikācijas prasību publiskošanas kārtību”;

2) atļaut augstskolām un valstij arī turpmāk pildīt savas saistības izglītot un izsniegt diplomus, piešķirot juriskonsulta profesionālo kvalifikāciju, saskaņā ar akreditācijas dokumentiem;

3) studiju virzienu “Tiesību zinātne” akreditācijas procesā atļaut ietvert tajā profesionālās programmas, kuru rezultātā tiek piešķirta profesionālā kvalifikācija *juriskonsults*.

Rīgas Stradiņa universitātes rektors Dr. habil. med. **A. Pētersons**
 Biznesa augstskolas “Turība” rektors Dr. paed. **A. Baumanis**
 Daugavpils Universitātes rektore Dr. psych. **I. Kokina**
 Ekonomikas un kultūras augstskolas rektore
 Dr. oec. **O. Lentjušenkova**
 Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijas rektore Dr. oec. **I. Mietule**
 Baltijas Starptautiskās akadēmijas rektora p.i. **S. Smāne**

5 Darba devēju aptaujas par kvalificēta darbspēka pieprasījumu rezultāti, 2016. Pieejams: http://www.iddk.lv/wp-content/uploads/2016/10/zinojums_aptaujas_rezultati.pdf

6 Avots: Nodarbinātības valsts aģentūra, Vakances. Pieejams: <https://cvvp.nva.gov.lv/#/pub/vakances/saraksts#eyJvZmZmZXQjOjE0LCJsaW1pdCI6MjUsInBhZ2VZVjowfjQ%253D%253D> [aplūkots 29.04.2019.].